

Інвестиційні групи як сучасний тип інтеграційних об'єднань на інвестиційному ринку України

Сисоєва Лариса Юріївна, аспірантка

Розглянуто переваги створення інвестиційних груп, окреслені перспективи взаємодії банків з небанківськими фінансовими установами, запропоновано механізм інвестування в рамках інтеграційного об'єднання.

Ключові слова. Банки, небанківські фінансові установи, інвестиційна група, фінансовий конгломерат, інвестиційний ринок.

Однією з сучасних тенденцій розвитку інвестиційного ринку України є поглиблення тісної співпраці банків з небанківськими фінансовими установами та поява нових форм такої взаємодії. Зокрема, прихід в Україну потужного міжнародного фінансового капіталу сприяв формуванню нового виду фінансових посередників – фінансових конгломератів, які з 2008 р. здійснюють активну діяльність на вітчизняному фінансовому ринку.

Аналіз останніх досліджень. Значні наукові здобутки щодо дослідження інвестиційної діяльності банків були представлені в роботах українських науковців: Б. Луціва, Т. Васильєвої, О. Вовчак, А. Луціва, А. Пересади, С. Леонова, Р. Тиркало та ін. Створення та функціонування різних інтеграційних об'єднань досліджували І. О. Школьник, В. М. Кремень, З. Васильченко, Р. Кокшаров. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, вчені в більшій мірі досліджують переваги співпраці банків з іншими посередниками на ринку фінансових послуг, в той час як особливості взаємодії банків з фінансовими установами небанківського типу в сфері інвестування в науковій літературі досліджені лише поверхнево.

Мета статті - обґрунтувати доцільність формування інвестиційних груп як специфічного типу інтеграційних об'єднань банків та небанківських фінансових установ на інвестиційному ринку, формалізувати переваги такої взаємодії та розробити механізм інвестування в рамках інвестиційної групи. Для вирішення

цих проблем були поставлені наступні задачі: визначити особливості функціонування інтеграційних об'єднань, визначити переваги співпраці для учасників спільного інвестування в межах інвестиційної групи.

Аналіз обсягів банківських інвестицій в Україні (табл. 1) дозволяє стверджувати про їх центральне місце на вітчизняному інвестиційному ринку. Сучасною тенденцією його розвитку є тісна співпраця банків з іншими фінансовими установами та створення інтегрованих потужних фінансових посередників: фінансових конгломератів, фінансових супермаркетів, альянсів банків зі страховими компаніями та іншими фінансовими інститутами тощо.

Таблиця 1

Інвестиції банків в основний капітал [1]

Обсяги банківських інвестицій в основний капітал	Роки								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
У фактичних цінах, млн. грн.	391	1400	1985	4196	5735	13740	19406	31182	21421,8
У % до загального обсягу	1,7	4,3	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	15,6

Визначимо сутність та особливості фінансових конгломератів. Зазвичай під фінансовим конгломератом розуміють інтегрований фінансовий посередник, який має можливості пропонувати клієнтам набір різноманітних фінансових продуктів та комплекс фінансових послуг як виключно банківського характеру, так і небанківських фінансових продуктів та послуг [2].

І. О. Шкільник [2] визначає фінансовий конгломерат як висококонвергентний інтегрований фінансовий посередник, що здатен забезпечити пропозицію інтегрованих фінансових продуктів з метою комплексного обслуговування своїх клієнтів – фізичних та юридичних осіб.

Такий різновид фінансового конгломерату як bancassurance (банкостраховання) передбачає об'єднання банків та страхових компаній з метою координації продажів своїх продуктів та їх інтеграції, налагодження спільних

каналів їх розповсюдження, використання єдиної клієнтської бази з метою розширення своєї діяльності та зростання прибутку [3].

Кремень В. М. [4] пропонує більш містке визначення фінансового конгломерату. Зокрема, на її думку, фінансовий конгломерат являє собою висококонвергентний інтегрований фінансовий посередник, що включає до свого складу банк і страхову компанію або страхову та інвестиційну компанію, або усіх цих фінансових посередників, а також реалізує у процесі своєї діяльності клієнтоорієнтовану стратегію на основі надання інтегрованого фінансового продукту.

Потрібно відмітити, що наведені визначення доповнюють один одного та підкреслюють головні сутнісні характеристики фінансових конгломератів, які полягають у наступному:

- фінансовий конгломерат є об'єднанням групи фінансових компаній, до складу яких мають входити щонайменше два типи фінансових інститутів: банк, страхова, інвестиційна, лізингова компанія. В широкому варіанті, дане об'єднання може включати банківську установу, страхову компанію зі страхування життя, страхову компанію з інших видів страхування, компанію з перестрахування, пенсійний фонд, компанію з управління активами, інвестиційну, лізингову, факторингову, консалтингову компанію;
- компанії в рамках фінансового конгломерату перебувають в спільній власності, під одним брендом, функціонують у відповідності до загальної розробленої стратегії, формують єдину базу клієнтів;
- функціонування конгломерату підпорядковане головним чином досягненню мети поєднання різних видів фінансових послуг – банківських і небанківських, й, відповідно, високо- та низькорентабельних (низькоризикових) та надання клієнту інтегрованого фінансового продукту, здатного задовольнити його індивідуальні потреби;

- в межах конгломерату, тобто одного фінансового посередника, поєднується кредитна та інвестиційна діяльність, що дозволяє здійснювати координацію фінансових потоків, оптимальний їх перерозподіл та забезпечує ефективне використання фінансових ресурсів.

Оцінюючи внесок вказаних вчених, в той же час зауважимо, що в основному їх дослідження стосуються визначення переваг зазначених інтеграційних процесів в контексті поточного обслуговування клієнтів та поєднання різноманітних фінансових послуг (банківських та небанківських).

На нашу думку, такий підхід до співпраці банків та фінансових установ є дещо обмеженим. В умовах структурних реформ в вітчизняній економіці особливої актуальності набуває пошук шляхів взаємодії банків та небанківських установ саме в напрямку довгострокового інвестування, тому вважаємо за необхідне виокремити на інвестиційному ринку інтеграційні об'єднання, орієнтовані на довгострокове інвестування - інвестиційні групи.

В науковій літературі зазвичай детально досліджується співпраця банків з фінансовим інститутами з позиції їх кооперації навколо фінансових послуг та надання клієнтам комплексних банківських й небанківських послуг в рамках так званих фінансових конгломератів. Натомість в межах інвестиційних груп банки та інші посередники досліджуваного ринку мають значно більше можливостей щодо спільного здійснення інвестиційної діяльності на взаємовигідних умовах.

Розглянемо передумови та переваги запропонованого типу інтеграційних об'єднань більш детально. Враховуючи банкоцентричну модель вітчизняного інвестиційного ринку, стверджуємо, що банки та інші фінансові установи тісно співпрацюють в інвестиційному просторі в аспекті інвестування своїх фінансових ресурсів в депозити та корпоративні цінні папери банків.

Як показують дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, найбільшу частку коштів страхових компаній в 2007 р., а саме 39,69%, інвестовано в банки (депозити – 31,93%, банківські метали – 0,37%, поточні рахунки в банках – 7,39%) (табл. 2). В 2008 р. вказаний показник дещо

підвищився і становив 37,8% загальної величини страхових резервів. Слід зауважити, що вказана цифра не є остаточною, адже значна частина акцій та облігацій, в які вкладено кошти страховими компаніями, належать банківським установам.

Таблиця 2

Структура інвестування активів страхових компаній в 2007-2008 рр. [5]

Страхові резерви	Загальна сума сформованих страхових резервів			
	2007 р.		2008 р.	
	обсяг, млн. грн.	питома вага ,%	обсяг, млн. грн.	питома вага ,%
Всього	19 330,3	100,0	23 904,9	100,0
В тому числі за напрямками інвестування:				
– кошти на поточних рахунках в банках	1 429,74	7,39	1 937,5	8,1
– банківські вклади (депозити)	6 171,5	31,93	6 963,7	29,1
– банківські метали	72,5	0,37	150,9	0,6
– нерухоме майно	1 157,6	5,99	1 877,8	7,9
– акції	7 078,7	36,62	8 177,0	34,21
– облігації	517,8	2,68	825,8	3,45
– цінні папери, що емітовані державою	210,2	1,09	387,8	1,62
– права вимоги до перестраховиків	2 582,7	13,36	3 498,9	14,6
– інші категорії активів відповідно до законодавства	109,9	0,57	85,5	0,42

Для недержавних пенсійних фондів (НПФ) також характерним є високий рівень інвестування активів в банківські депозити, що пояснюється їх бажанням мінімізувати ризики, невисоким рівнем розвитку й нестабільністю вітчизняного ринку цінних паперів та відсутністю високонадійних і високоліквідних фондів

інструментів довгострокового характеру. Як видно з табл. 2.7, переважаючим напрямом інвестування активів НПФ є депозити в банках, що в 2007 р. склали близько 39% загальної величини їх активів. В 2008 р. зазначена тенденція збереглась, зокрема, НПФ в банки було інвестовано близько 62,2% їх сумарних активів, не враховуючи частину облігацій та акцій, в які вкладено пенсійні активи, що також належать банкам, що продемонстровано в таблиці 3.

Таблиця 3

Структура інвестування активів НПФ в 2007-2008 рр. [5]

Активи НПФ	Загальна сума активів НПФ			
	2007		2008	
	обсяг, млн. грн.	питома вага, %	обсяг, млн. грн.	питома вага, %
Всього	281 000	100,0	612 200	100,0
В тому числі за напрямами інвестування:				
– грошові кошти, розміщені на вкладних рахунках	108 428,4	38,59	344 430	56,3
– цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою міністрів АРК, місцевими радами	4 079,3	1,45	6 720	1,1
– кошти на поточному рахунку	9 329,4	3,32	13 200	2,2
– цінні папери, доходи за якими гарантовано КМУ	3 595,5	1,28	21 840	3,6
– облігації підприємств	66 842,2	23,79	138 610	22,6
– акції українських емітентів	70 255,8	25,00	55 400	9,0
– іпотечні цінні папери	66,2	0,24	390	0,1
– об'єкти нерухомості	2 408	0,88	5 830	1,0
– банківські метали	7 643,3	2,72	22 690	3,7
– активи, не заборонені законодавством України	7 398,1	2,73	8 070	1,5

Враховуючи вищевикладене, на рисунку 1 представимо діючий сьогодні в Україні механізм інвестування активів вітчизняних фінансових установ. Він полягає у наступному: значна частина фінансових ресурсів інституційних посередників розміщуються в банках у вигляді депозитів, коштів на поточних

рахунках, банківських металів та вкладень в корпоративні цінні папери банків; вказані кошти доповнюються депозитами домогосподарств, які банки акумулюють на ринку банківських послуг та коштами, отриманими в результаті емісії облігацій банків; на наступному етапі загальний обсяг залучених та запозичених ресурсів банки інвестують в кредити та цінні папери.

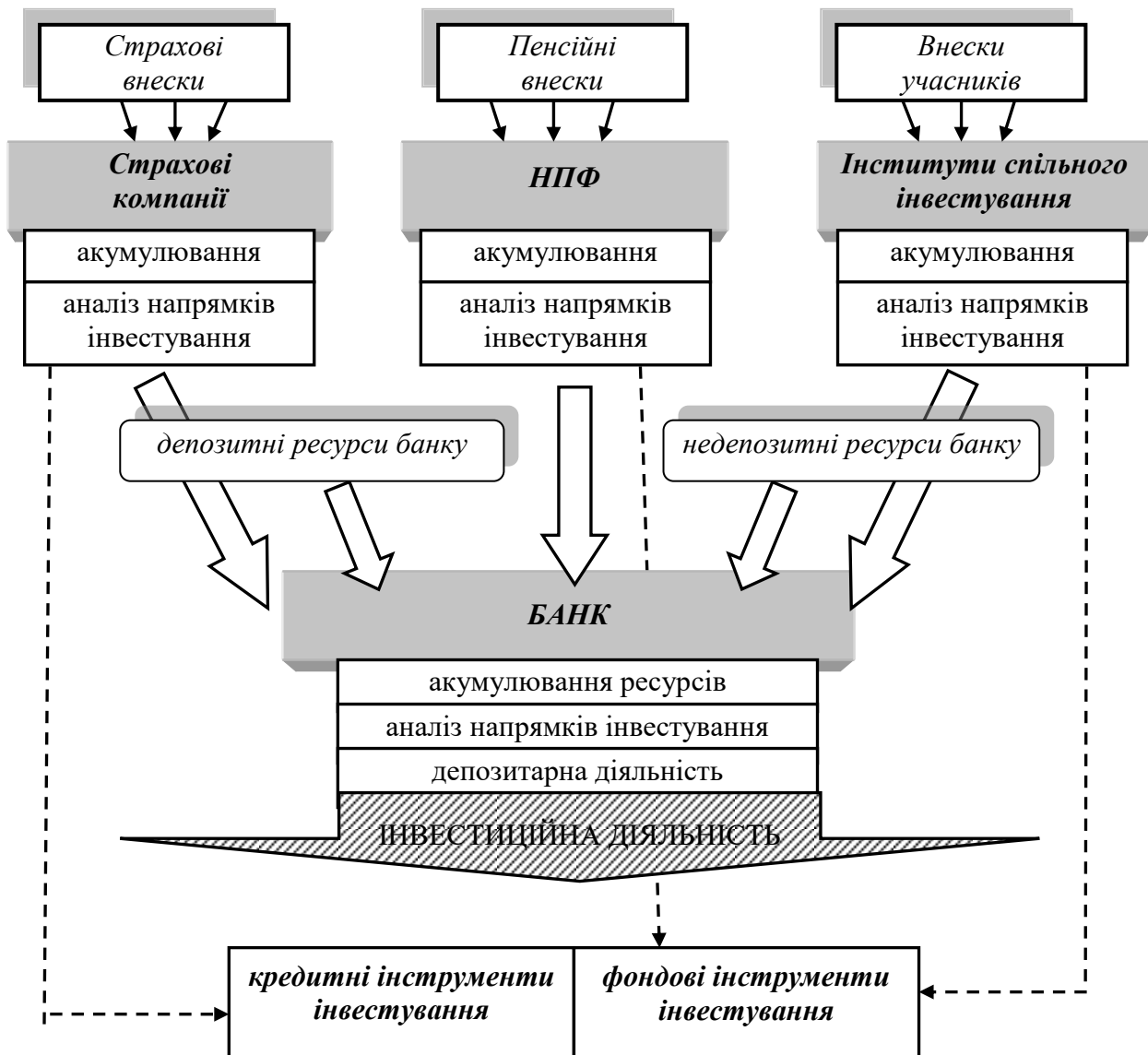

Рис. 1. Діючий сьогодні в Україні механізм інвестування активів фінансових установ та банків, що діє на інвестиційному ринку (розроблено автором)

До кредитних інструментів інвестування належать: довгострокові інвестиційні кредити, лізингове кредитування, мікrokредитування, проектне

фінансування, іпотечні кредити тощо. До фондкових інструментів інвестування зазвичай зараховують облігації внутрішньої державної позики, облігації місцевих позик, акції, корпоративні облігації, казначейські зобов'язання, депозитарні розписки, ощадні сертифікати, заставні, іпотечні цінні папери, андерайтинг та ін.

Враховуючи тісний зв'язок найпотужніших небанківських інвесторів з банками, пропонується механізм їх взаємовигідної співпраці в процесі інвестування в рамках створеної інвестиційної групи.

Переваги створення для кожного з учасників інтеграційного об'єднання в межах інвестиційних груп продемонстровано в таблиці 4.

Таблиця 4

Порівняння механізму відокремленого інвестування та спільного інвестування в межах інвестиційної групи (розроблено автором)

<i>Відокремлене інвестування</i>	<i>Спільне інвестування в межах інвестиційної групи</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Фінансові установи в процесі розміщення фінансових ресурсів втрачають частину прибутку, який осідає в банку. 2. Банки втрачають частину фінансових ресурсів, які фінансові установи направляють на ринок цінних паперів. 3. Обсяг фінансових ресурсів, що інвестується є значно меншим, ніж в процесі сумісного інвестування. 4. Фінансові установи не завжди мають доступ до повної актуальної інформації стосовно найбільш вигідних об'єктів інвестування та змушені витратити додаткові кошти на її отримання, що в результаті знижує вигідність їх вкладень. 5. Кожна з установ, що розміщує власні активи (банк, фінансові інститути) витрачає частину ресурсів на оцінку ефективності напрямків інвестування, що в результаті знижує прибутковість даних операцій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Банки втрачають частину прибутку від інвестування, яка наразі розподіляється між всіма учасниками пропорційно, натомість отримують більший обсяг фінансових ресурсів для вкладень, переважно довгострокових. 2. Обсяг фінансових ресурсів, що розміщується значно збільшується, що дозволяє інвестувати в більш масштабні проекти. 3. Фінансові установи отримують доступ до необхідної інформації та мають змогу застосовувати досвід банків по управлінню інвестиційними ресурсами. 4. Завдяки тому, що банки та фінансові інститути здійснюють спільне інвестування значно знижуються їх витрати на аналіз напрямків інвестування та оцінку інвестиційних проектів, що в свою чергу дозволяє підвищити ефективність вкладення ресурсів. 5. Взаємодія фінансових інститутів з банком в розрізі інвестування дозволяє їм отримати весь перелік послуг з банківського обслуговування та інвестиційного банкінгу в одному місці.

Отже, на наш погляд, створення інвестиційних груп – об'єднань банків та небанківських фінансових інститутів з метою здійснення спільної інвестиційної діяльності – сприятиме забезпеченню стабільності функціонування банків і фінансових установ, підвищенню рентабельності їх діяльності та збільшенню обсягів інвестування, що створить підґрунтя для подальшого зростання вітчизняної економіки.

Список використаної літератури

1. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2000-2008 рр. [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Школьник І.О. Стратегія розвитку фінансового ринку України : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.08 / Школьник Інна Олександрівна. – Суми, 2008. – 440 с.
3. Прасад І. Парадокс капітала / І. Прасад, Р. Раджан, А. Субраманьян // *Финансы & развитие*. – 2007. – Март. – С. 16-19.
4. Кремень В.М. Діяльність фінансових конгломератів на фінансовому ринку України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Кремень Вікторія Михайлівна. – Суми, 2009 р. – 243 с.
5. Річні звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/742.html>

Сисоєва Л.Ю. Інвестиційні групи як сучасний тип інтеграційних об'єднань на інвестиційному ринку / Л.Ю. Сисоєва // *Науковий Вісник Полтавського університету споживчої кооперації: зб. наук. праць / Полтавський університет споживчої кооперації*. - Полтава, 2010. - № 4 (43). - Ч. I. - С. 190-194.